

NOKTA'NIN AN, ZAMAN, MEKAN ve TANRI KAVRAMLARIYLA İLİŞKİLENDİRİLMESİ

Ülkü BURSA*

ÖZ

"Nokta", yüzyıllardır üzerinde çokça tartışılan bir kavram olma özelliğini günümüzde de taşımaktadır. Doğada bulunan pek çok varlığın üzerinde ya da iç-dış yapısında, çeşitli renk ve boyutlarda nokta görülmektedir. Bunun yanı sıra canlı ve cansız nesnelere oluşturan atomların ve hücrelerin birer nokta olduğu düşünülebilmektedir. Her şeyin başlangıcı olan "nokta", içinde barındırdığı büyük potansiyelle, felsefeden matematiğe kadar tüm bilimlerin de ilk adımınıdır.

Varlığının konusu bile bilim insanlarını karşı karşıya getiren bu muazzam "nokta", tüm kainatı içinde barındırırken, sakin duruşuyla da adeta insanoğlula alay eder gibidir. "Nokta"da birlikten çokluğa, çokluktan birliğe bir hareket vardır.

Aynı; Allah'ı tasvir eder gibi... Her şey O'ndan çıkar, O'na geri döner.

Anahtar Kelimeler: Nokta, An, Zaman, Mekan, Öz, Monad, Tanrı, Allah.

THE RELATIONS OF POINT WITH MOMENT, TIME, SPACE AND GOD

ABSTRACT

Regarded as the symbol of "the beginning (of all that is)" in many scientific and non-scientific disciplines, such as, Mathematics and Philosophy, the concept of the "dot" has kept its mystery to date. There are spots of various colors and sizes on the interior or exterior of many beings in nature. In addition, it can be thought that the atoms and cells that make up living and non-living objects are points themselves. Seeming to have a calm existence on its own and also this holds the universe inside, as a concept, its existence opposed the scientists about this topic.

"A motion going from unity towards multitudinousness" and "a motion going from multitudinousness toward unity. Portaying God... As in, all (there is) that comes from and goes back to him.

Keywords: Dot, Time, Now, Place, Essence, Monad, God, Allah.

* Bottoart Seramik Atölyesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Seramik Sanatçısı.

ulkubursa06@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8953-2489

FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)

2021 Bahar, sayı: 31, ss.: 531-542

Makalenin geliş tarihi: 12.01.2021

Makalenin kabul tarihi: 23.04.2021

Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/flsf>

FLSF (Journal of Philosophy and Social Sciences)

Spring 2021, issue: 31, pp.: 531-542

Submission Date: 12 January 2021

Approval Date: 23 April 2021

ISSN 2618-5784

Nokta Kavramı

Nokta, Arapça bir kelime olup, "Harfi Noktalamak ve Harekelemek" manasına gelen "Nakt" mastarından türemiş bir isimdir. Küçük parça manasına gelmektedir. Nokta kavramına yönelik olarak pek çok kaynakta çeşitli tanımlamalar yer almaktadır¹. Türk Dil Kurumu sözlüğünde "Nokta; çok küçük boyutlarda işaret benek" şeklinde tanımlanmıştır². Yine bir başka tanıma göre ise; "İnsanın görsel algıya bağlı olarak ürettiği en küçük boyutsuz "işaret" noktadır. Malzemesi, yapısı ne olursa olsun, üstüne düşen ışıkla etki yoğunluğu kazanan, en boy olarak hiçbir "ölçü" algısı üretmeyen, "elementer parçacık" noktadır. Ya da, geometrik olarak, uzayda bir "yercik" işaretlediğinden, "sıfır boyutlu", mikro-sembol, mikro eleman da deniliyor. Çizgilerin kesişme yeri, yüzeylerin kesiştiği "köşe" boyutu da denilmektedir"³. "Nokta; büyüyen, küçülen, çeşitlenebilen, dinamik olan ve düzen içerisinde sözü bulunan elemandır"⁴.

Yazının aslı noktadır ve nokta da bölünmeyen parçadır. Nokta, yazı bünyesini teşkil eden bir hücre gibi mülâhaza olunabilir. Bu itibarla noktaya "Yazının Tohumu" denilmiştir. Bir yazının doğması için, önce buna tohum olacak noktanın, yazılacak yazı nevine göre olan hareket modelini bilmek şarttır⁵.

Bu sebeptendir ki; İbn Abbas "Her Şeyin Bir Nuru Vardır; Yazının Nuru da Noktadır" der⁶. Nokta; başlangıç, bitiş, hedef, uç, karşılaştırma, tek, varlık-yokluk, büyüklük-küçüklük gibi kavramları çağrıştırmakla birlikte genel görüş olarak bir başlangıcı ifade eder.

Matematikte nokta boyutsuzdur ama ölçümlerde nirengi noktası olarak kullanılır. Cümleleri de bir nokta bitirir. Fizikçilere göre evren bir noktadan doğar. Peki nokta gerçekte ne ifade eder? Bir kere, kağıttaki nokta tam anlamıyla bir nokta sayılmaz. Nitekim M.Ö. 300'de Mısır'ın İskenderiye kentinde yaşayan Euclides de buna itiraz etmiştir. Kağıttaki kalem lekesine büyüteçle bakıp dikkatle incelediğinizde, bunun pütürlü kağıttaki birkaç noktadan oluşan bir leke olduğunu görürsünüz⁷.

¹ Latife Gürer; Temel Tasarım; Birsen Yayınevi, İstanbul, 2004; s. 42.

² TDK; Nokta; 2020; <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 30.10.2020.

³ Faruk Atalayer; Temel Sanat Öğeleri; Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 1994; s. 19.

⁴ Meliha Yılmaz; Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar; Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2007; s. 74.

⁵ Atalayer; s. 22.

⁶ Abdulkadir Yılmaz; Hat sanatında satır sistemi; (Yayınlanmamış Doktora Tezi); Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1996; s. 37-38.

⁷ Atalayer; s. 23.

Defterdeki noktanın bir boyu, eni, ve hatta çapı vardır. İşte bu nedenle de gerçek anlamda bir nokta sayılmaz. Euclides'e göre; noktanın varolmak dışında hiçbir özelliği yoktur⁸. Hatta, geometri bile çizgilerden türetiliyordu ama iki nokta arasında çizilen çizgilerden... Örneğin, üçgen birbirine ikişer noktadan bağlanan üç çizginin çatılmasıyla elde edilir. İşte filozoflar da bu "noktadan" itibaren tartışmaya başladı.

Söz konusu dönemlerde bu soruyu cevaplayabilmek; yani gerçekte nokta diye bir şey olup olmadığını öğrenmek büyük ölçüde önem arz etmekteydi. Sonuçta; matematikle geometri, mühendislik, teknoloji ve bütün o karmaşık formülleriyle fizik bilimi tek bir "nokta"dan türedi: Euclides'in noktasından.

Nokta plastik sanatlarda biçimlendirmenin ilk elemanı olarak nitelendirilmektedir. Aynı zamanda nokta düzen içerisinde sözü bulunan bir elemandır. Noktanın yüzey üzerinde sayıları arttıkça etkileri de değişik olur. Tek başına durgunluğu ifade eden nokta çoğaldıkça giderek dinamizme, ritme ya da kargaşaya dönüşebilir⁹.

Noktanın Dinamikleri

Tüm formlar noktanın hareketi ile oluşabilmektedir. Bununla birlikte bütün formlar da kaynağına doğru dönüştürüldüğünde enerji merkez noktasına ulaşmaktadır. Enerji merkez noktası ise her türlü tasarımın ilk adımı olarak ifade edilmektedir¹⁰.

Öte yandan tasarımın temel ögesi olarak nitelendirilen nokta, düzensizliğin içinde yer alan ilk düzen elemanıdır. Bu nedenle nokta, kaostan kosmosa geçişi sağlamaktadır. Bütün kayıt ve tespitlerin noktadan başladığı bilinmektedir. Noktanın kendisi durgun olmasına rağmen; bütün dinamik olanaklara açıktır. Bu nedenle noktanın kendisinin sonsuz bir gücü bulunmaktadır¹¹.

Formun temel kaynağı olarak görülen, simgesel olan enerji noktaları gerçeklikte kendini atom, yumurta, hücre, sperm, tohum ve çekirdek gibi biçimlerde olgunlaştırmaktadır. Olgular da yasallıklarına uygun olarak gerçekleştikleri sürece form kazanmaktadırlar. Bunun tekrar ritmik hareketi ile yaşamın sürekliliği de sağlanmaktadır¹².

⁸ Atalayer; s. 25.

⁹ MEGEP; Nokta-Çizgi; Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2007; s. 7.

¹⁰ Güreer; s. 45.

¹¹ Abdullah Demir; Temel Plastik Sanatlar Eğitimi; Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 1993; s. 74.

¹² Mehmet Özer; Form Yapısında Estetik; Us, Düşün ve Ötesi, Sayı 9, 2017; s. 2.

Formların, entelekeia'ların veya ruhların kaynağı konusunda filozoflar çok güçlük çekmişlerdir, fakat bu günlerde bitkiler, böcekler ve hayvanlar üzerinde yapılan kesin araştırmalar bize doğadaki organik cisimlerin kesinlikle bir kaos veya çürümenin ürünü olmadıklarını, her zaman tohumlardan geldiklerini, tohumların içinde kuşku götürmez biçimde önoluşumlar olduğunu göstermiştir¹³.

Bu da bizi, olgunun başlangıcı olan "An"a ve olgunlaşması ve bitişini simgeleyen "zaman"a odaklar ki; aslında tüm bunlar hem-ne bir başlangıç, hem-ne de bir bitıştır.

Soyut Noktada An-Zaman-Mekan İlişkisi

An: Zamanın bölünemeyecek kadar kısa bir parçası olarak ifade edilmektedir¹⁴.

Zaman: Bir oluşun, bir işin içinde geçtiği, geçeceği ya da geçmekte olduğu süre ve vakit olarak tanımlanmaktadır¹⁵.

An: Şah-ı Velayet'in: "Ben Ba'nın altındaki noktayım" dediği, on sekiz bin alemi kendinde toplayan noktadır. Bu noktanın açılıp kapanması zamanı meydana getirir¹⁶.

An bir nokta olarak görülmektedir. Dolayısıyla bu nokta uzatıldığı zaman sonsuza ulaşan bir hat meydana gelmektedir. Söz konusu hat üzerinde bir nokta esas alınır ve o nokta merkez nokta olmak üzere bir daire çizilirse, bu dairenin çapı zaman olarak adlandırılmaktadır. Bu durumda zaman ve an bir pergelin iki bacağı gibi düşünülebilir. Bu pergelin bir ayağı merkezde yani anda dururken, diğer ayağı da zamanı gösterir ve hareketlidir¹⁷.

Sema yapan kişilerin bir ayaklarını sabit tutup, diğer bacağıyla bu sabit duran ayağın etrafında dönmeleri durumu an-zaman ilişkisini sembolize etmektedir. Bu çerçevede an'a geliş insan noktası olarak düşünülmektedir.

Bu gelişte insan, kainattaki herşeyi kendinde toplamış ve kendisi an, kainat zaman olmuştur. Tasavvuf öğretisinde: "Kainat İnsan Etrafında Döner" denişinin nedeni budur¹⁸.

¹³ Gottfried Wilhelm Leibniz; Monadoloji; Pinhan Yayınevi, İstanbul, 2011; s. 121.

¹⁴ TDK; An; 2020; <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 30.10.2020.

¹⁵ TDK; Zaman; 2020; <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 30.10.2020.

¹⁶ Lütfü Filiz; Noktanın Sonsuzluğu; Pan Yayıncılık, İstanbul, 2015; s. 227.

¹⁷ Demir; s. 76.

¹⁸ Filiz; s. 228.

Pythagoras'ın öğretilerini yaymaya çalışan Philolaos, varlığın ilkesi olarak nitelediği sayıların "nokta"dan oluştuğu kanısındadır. Ona göre kurucu öge olan noktanın özü birliktir. İki nokta bir çizgiyi, üç nokta yüzeyi, dört nokta ise üç boyutlu cisimleri oluşturur. Böylece birlik noktanın, ikilik de çizginin kurucu ögesi olur. Yani yönsüz ve boyutsuz olan nokta dışa yönelip boyutlanmakta ve çizgiyi oluşturmaktadır. Bu durumda noktaya "an", çizgiye "zaman" diyebilir miyiz?

Felsefi bir zaman yorumunun icra edildiği "Sistematik Yer", zamana dair temel anlayışın ona yön veren kriteri olarak kabul edilebilir. Alelade zaman anlayışının ilk kez belgelenebilen, tematik olarak ayrıntılı biçimde ele alınmış olan ilk tefsiri Aristoteles'in "fizik" inde, yani doğanın ontolojisi bağlamında yapılmıştır. Buna göre "zaman", "yer" ve "hareket" ile irtibatlıdır¹⁹.

Mekan onun içinde ayırt edilebilen noktaların soyut çokluğudur. Mekan bu noktalarla kesintiye uğratılmadığı gibi, onlar sayesinde meydana gelmez ve onların bir araya getirilmesiyle de oluşmaz. Birbirinden ayırt edilebilen noktalar da bizatihi mekandırlar. Dolayısıyla mekan, kendi içinde ayırt edilemezdir.

Buradaki farklar da onları birbirinden ayırt edenin karakterindedirler. Fakat nokta, eğer mekan içinde herhangi bir şeyi birbirinden ayırt ediyorsa, mekanın negasyonu demek olacaktır. Ama bu öyle bir şeydir ki, söz konusu negasyon olarak o da bizzat mekan içinde kalmaktadır, çünkü nokta da mekan olarak vardır. Nokta, mekandan başka olarak kendini ondan ayırt ediyor değildir²⁰.

Mekan, nokta çokluğunun birbirinden ayırt edilemez ayrı-ayrılığının ta kendisidir. Fakat mekan, noktadan ibaret değildir. Aksine o, Hegel'in dediği gibi, "noktasallıktır". İşte Hegel'in mekanı kendi hakikati içinde, yani zaman olarak düşündüğü o ünlü cümlesi bunun üzerine temellenmektedir.

"Bir nokta olarak mekana nispet eden ve ona çizgi ve alan adındaki belirlenimleri sağlayan negasyon ise, kendi-haricilindelik dairesi içine yerleştirerek sakin yanyanalık açısından kayıtsız görünmektedir. Böylelikle kendi için konulmuş olan mekan zaman olmaktadır"²¹.

¹⁹ Aristoteles; Fizik - Zaman Kavramı; (Saffet Babür); İmge Yayıncılık, Ankara, 1996; s. 142.

²⁰ Fatma Erkek; Walter Benjamin'de Sanat, Estetik ve Politika İlişkisi; Yayınlanmamış Doktora Tezi; Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019; s. 57.

²¹ Wilhem Friedrich Hegel; Encyklopadie der philosophischen Wissenschaften im Grundrisse; Heidelberg, Erstdruck, 2018; s. 73.

Leibniz; "Mekan, cevher olmak bir yana bir varlık bile değildir. Tıpkı zaman gibi mekan da bir düzendir; zamanın birlikte olmayan varlıkların düzeni olması gibi, mekan da birlikte varolanların düzenidir" der²².

Hegel'e göre noktasallık olarak negasyonun negasyonu zamanın ta kendisidir. Eğer bu irdeleme, ortaya konulabilir herhangi bir anlama sahipse o zaman şundan başka bir anlam söz konusu ediliyor olamaz: Her bir noktanın kendini kendi için belirlemesi aslında bir şimdi-burada, sonra yine şimdi-burada ve yine şimdi-burada vesaire demektir. Her nokta, kendisi için "var" olması itibarıyla bir şimdi-noktasıdır. "Demek ki nokta, zaman içindeyken bir gerçekliğe sahiptir". varlık aynı zamanda düşünülmüştür. O halde, noktasallığın (yani mekanın) saf noktanın şu nokta olarak kendini belirlediği şey bir şimdidir. Hegel'e göre bu, varlıktan hiçliğe yahut hiçlikten varlığa geçiş demektir. Oluş hem ortaya çıkış hem de ortadan kaybolmadır. Varlık "geçiş" yapmaktadır, yahut hiçlik "geçiş" yapmaktadır. Zaman bakımından bu ne demektir? Zamanın varlığı şimdidir. Fakat her şimdi "şimdi" artık-değil ya da henüz-değil olduğu için onu, bir varlık-değil olarak da kavramak mümkündür. Zaman düşünülmemeyen bir geçiştir, kendini sadece şimdiler dizisi içinde pür biçimde sunandır. Yani zaman "temaşa" edilen oluşturdur. Eğer zamanın özünü "temaşa edilen oluş" olarak belirleyecek olursak o zaman şöyle bir şey açığa çıkmış olur: Zaman birincil olarak şimdilerden hareketle anlaşılmalıdır (özellikle de pür temaşa için nasıl mevcut bulunuyorsa öyle)²³.

Öte yandan Hegel'in zaman yorumunun tamamen alelade zaman anlayışı çerçevesinde hareket ettiğini göstermek için ayrıntılı bir incelemeye gerek duyulmamaktadır. Hegel zamanı, şimdilerden hareketle karakterize etmektedir. Buna ek olarak onların tüm yapısının örtülü ve tesviyede kalışını varsaymaktadır. Çünkü onu "ideal" bir mevcut olan olarak temaşa etmek ancak bu şekilde mümkün olmaktadır²⁴.

Aristoteles'e göre, şimdiki an; geçmiş ile gelecek zamanı bağlayan ve onlarla sınır oluşturan, zamanın sürekliliği ve bağlantısı olarak ifade edilmektedir. Şimdiki an geçmiş ile geleceği ayırır gibi görünmektedir. Peki şimdiki an, hep aynı mı kalır, yoksa hep değişik bir şey midir? Bu sorunun cevabını vermek son derece zordur. Eğer zamanın içinde değişik olan parçalar

²² Leibniz; s. 127.

²³ Çiğdem Yıldızdöken; Heidegger'de Dasein'in Varlığının Zamansal Serimlenişi; Yayınlanmamış Doktora Tezi; Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2017; s. 51.

²⁴ Martin Heidegger; Sein und Zeit; Lyng & Son ILAB-ABF, Copenhagen, 2006; s. 126.

diğer bir parça ile eş zamanlı olarak var olmaz ise ve “an” da daha önce varolmayan bir şey ise onlar birbiriyle zamandaş olarak görülmeyeceklerdir²⁵.

Dolayısıyla bir nokta nasıl diğer bir nokta ile sürekli olamazsa “an”ların da birbirine eklenmeleri mümkün olmamaktadır. Bunun yanı sıra, “an”ın hep aynı şekilde kalması da mümkün değildir. Çünkü sonlu olduğu halde parçalara ayrılabilen hiçbir nesnenin tek bir sınırı yoktur²⁶.

Ünlü düşünür teolog Aurelius Augustinus, Aristoteles’in harekete bağlı olan döngüsel zaman anlayışından son derece farklı olarak tanrının zamanın yaratıcısı olduğunu ileri sürmektedir. Augustinus, “zaman nedir?” sorusunu “*Bunu bana kimse sormasa bile biliyorum, ama biri sorarsa nasıl açıklayacağımı bilmiyorum. Ama kesin olarak söyleyebilirim ki, hiç bir şey geçmeseydi (zamanda), geçmiş zaman olmazdı; hiç bir şey olacak olmasaydı gelecek zaman olmazdı; hiç bir şey olmasaydı şimdiki zaman olmazdı*”²⁷.

Somut Geometriden Soyut Noktaya

Nokta, Çizgi, Yüzey, Cisim “Sayılar Risalesi”nde belirtildiği gibi “bir” nasıl sayıların aslı ise, nokta da somut çizginin aslı olarak nitelendirilmektedir. Düz bir çizgi üzerinde somut noktalar sıraya kondukları zaman, göze çizgi biçiminde görünmektedirler. İhvan’a göre ise somut noktanın parçası olabilirken, soyut noktanın parçası olamamaktadır²⁸.

Aynı zamanda çizgi yüzeyin de aslı olarak nitelendirilmektedir. Çizgiler yan yana konulduğunda yüzey şeklinde görünmektedir. Bu çerçevede yüzey de cismin esasını oluşturmaktadır. Yüzeyler de birbirlerinin üzerine kondukları zaman cisim şeklinde görünmektedirler. İhvan için geometrideki söz konusu durum aritmetikteki sayılardan çıkarılan bir sonuçtur. Noktanın çizginin aslı olması 1’in 2’nin aslı olması gibi yorumlanır. Benzer şekilde çizginin yüzeyin aslı olması durumu da ikinin çift sayıların aslı olması gibidir. Yüzeyin cisimlerin aslı olması durumu ise 2 ve 1’in ilk tek sayıların asılları olması gibidir. Geometride nokta, aritmetikteki 1 gibidir. Bu nedenle 1’in parçaları olmadığı gibi soyut noktanın da parçaları bulunmamaktadır²⁹.

Leibniz, evrendeki şeylerin çeşitli olması ve cisimlerin sonsuza kadar bölünebilir bir yapıya sahip olmalarından ötürü sınırsız bir detaya

²⁵ Nergiz Karadaş; Zaman Kavramına Kuramsal Yaklaşımlar ve İnternet’te Şimdiki Zaman Olgusu; Folklor/Edebiyat Dergisi, Cilt 21, Sayı 83, 2015; s. 332.

²⁶ Aristoteles; s. 159.

²⁷ Karadaş; s. 334.

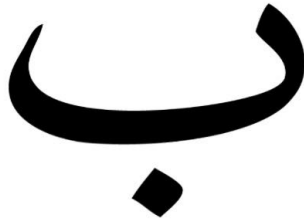
²⁸ Ömer Bozkurt; İhvân-ı Safâ’da Aritmetik, Geometri ve Felsefe İlişkileri; Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, Sayı 18, 2012; s. 133.

²⁹ İhvan-ı Safa; Geometri Risalesi: Dâru Sadr, Beyrut, 2006: 80-81.

ulaşabileceğinden, -şey-lerin nihayi zemininin bir cevherde bulunması gerektiğini söyler. Bahsi geçen cevheri de "Tanrı"olarak ifade eder. Leibniz, Fardella'ya yazdığı mektupta, "insanda cismin ötesinde, parçalarına ayrıştırılamayacağı için gayri maddi ve ölümsüz olan bir cevher vardır" derken, Kur'an-ı Kerim'deki şu gerçeğe birbirini kucaklar; "Allah insana kendi ruhundan üfledi."³⁰

Guenon'da yaratılışın kökeninde Ba'nın olduğunu kabul etmektedir. Guenon'un ifadelerine göre "ba" ruhu temsil eder ve zihin açıcıdır. Bunun "nur" ile özdeş olan evrensel varoluşun külli ruhu olarak anlaşılması gerekmektedir. Benzer şekilde ikilikten önce birlik veya ba'dan önce elif vardır. Elif'in en üst noktası "sırların sırrı"dır. Bu nokta Ba'nın noktasında yansımaktadır.

Öte yandan evrensel varoluşun alanını sararak onu sınırlandıran "ilk daire"nin merkezi olarak nitelendirilen bu nokta mevcut ve mümkün olan tüm yönlerde aynı zamanda görülebilir nitelikte olan çemberdir. Bu çember gerçekte bir küredir. Bu bağlamda Elif'in dikey şekli ve Ba'nın yatay şekli dikkate alarak değerlendirilirse, aralarındaki ilginin etken ve edilgen bir prensibin ilgisi olduğu görülmektedir³¹.

Resim 1: Ba Harfi

"Vahdet"ın sembolü olarak nitelendirilen nokta, silsileler zinciri şeklinde varlığı ve oluşu izah eden, minicik fiziki varlığının da ötesinde içerisinde zengin cevherler ve sırlar barındıran bir muamma olarak ifade edilmektedir.

Bütün kültürel evrenin ilk unsuru ve hareket ettirici gücü noktadır. Sözü'n aslı harf olurken, harfin aslı da noktadır. Buna ek olarak nokta Adem'in kalbinin hakikatidir. Dolayısıyla noktayı idrak eden her birey kendinde

³⁰ Elmalılı Hamdi Yazır, Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali (Secde 32/9): Merve Yayınları, İstanbul, 2020; s. 174.

³¹ Sunay Demircan, B harfinin derinlikleri; 2013; <https://sembolik.wordpress.com/> Erişim Tarihi 30.10.2020.

Besmele'nin, Fatiha'nın, Kur'an'ın ve semavi kitapların tamamının sırrını bulacaktır³².

Hz. Ali, "Kur'an'ın sırrı Fatiha'da, Fatiha'nın sırrı Besmele'de, Besmele'nin sırrı "B" harfinde, B'nin sırrı da altındaki noktadadır" ve "İlim bir nokta idi, cahiller onu çoğalttı" derken gerçeğin "bir" olduğunu ve gereksiz tartışmalara yer olmadığını ifade etmektedir³³.

Müslümanların Allah anlayışı ile Aristoteles'in kendini düşünen Tanrı'sının Plotinus'un "bir" olanı ile aynı şeyin anlatıldığı ifade edilmektedir. Söz konusu durumun evrenin "bir" olandan taşması ile oluştuğu söylenmektedir³⁴.

Bu söylem Leibniz'in monad tanımı ve derinliğine indikçe de neyle karşılaşacağımızı göstermektedir. Şöyle ki; Leibniz, monad için; "Bileşiklere giren basit cevherden ibarettir" derken, basit ve parçasız olduğunu da ekler. Ve şöyle devam eder: "Parçaların olmadığı yerde ne uzam, ne şekil, ne de bölünebilme olur. Bu monadlar doğanın gerçek atomlarıdır; tek kelimeyle -şeylerin unsurlarıdır".

Leibniz'in Remond ile yazışmalarında, her basit cevherin evrenin bir sureti olduğunu; her zihnin ise bunun da ötesinde Tanrı'nın bir sureti olduğunu söyler³⁵.

Sonuç

Noktanın önemi-önemsizliği, büyüklüğü-küçüklüğü, varlığı-yokluğu tamamen insanın bakış açısı ile ilgilidir. Şöyle ki; insan dünyada, dünya güneş sisteminde, güneş sistemi samanyolu galaksisinde bir "nokta". Ancak tabii ki bunların hiç biri "bir nokta" değil. Her biri kendi içinde büyük dinamiklere sahip "Evren içinde evrendir".

Bilim insanları; "Evrende, dünyadaki kum tanesi sayısından daha fazla yıldız olduğunu, ancak bir kum tanesinin içinde, tüm evrendeki yıldızlardan daha fazla atom içerdiğini" söylemektedirler.

Aynı şekilde, kuantum, tüm maddelerin yapıtaşını oluşturan atomun, elle tutulamaz gözle görülemez bir enerji olduğunu gözler önüne sermiştir.

³² Seyyid Muhammed NurulArabi; Noktatü'l Beyan - Noktanın Sırrı; Büyüyenay Yayınları, İstanbul, 2020; s. 157.

³³ Mustafa Tekçe; Seyyid Muhammed Nûru'l-Arabî Hazretlerinin Öğretisinde Tevhîd ve Rubûbiyyet Anlayışı: TİKA Kültür Yayınları, Ankara, 2016; s. 224.

³⁴ Fatih Şeker; Entelektüel zümreleri dönüştürmenin kavramsal aracı olarak Sudür Teorisi; M.Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 42, Sayı 1, 2012; s. 33.

³⁵ Leibniz; s. 129.

Herşeyin bir başlangıcı ve bitişi olduğu gerçeğini kabul edersek, ki, hiçbir şeyin yoktan varedilemeyeceği ve varolan birşeyin yokedilemeyeceği fikrini kabul ediyorsak, tüm kainatın, bir enerji akışıyla evrildiği gerçeğini de yadsıyamayız.

Herşeyi vareden, mükemmel bir sistematikle işlemesini sağlayan, tanrı-enerji-tüm kainatın sırrını içinde barındıran nokta, adına ne dersiniz deyin, özünde aynı şeyi ifade etmektedir.

Rastlantısal olamayacak kadar mükemmel kurgulanmış, insan aklının alamayacağı derinlikteki bu düzen ancak tasavvuftaki Allah inancıyla açıklanabilir.

“Herşey O’ndan çıkar, O’na geri döner.”

KAYNAKÇA

- Aristoteles. (1996). *Fizik - Zaman Kavramı*. (S. Babür, Çev.) Ankara: İmge Yayıncılık.
- Atalayer, F. (1994). *Temel Sanat Öğeleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.
- Bozkurt, Ö. (2012). İhvân-ı Safâ'da Aritmetik, Geometri ve Felsefe İlişkileri. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*(18), 123-152.
- Demir, A. (1993). *Temel Plastik Sanatlar Eğitimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Demircan, S. (2013). B harfinin derinlikleri. *Felsefe Taşı*.
- Erkek, F. (2019). Walter Benjamin'de Sanat, Estetik ve Politika İlişkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Filiz, L. (2015). *Noktanın Sonsuzluğu*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Gürer, L. (2004). *Temel Tasarım*. İstanbul: Birsen Yayınevi.
- Hegel, W. F. (2018). *Encyklopadie der philosophischen Wissenschaften im Grundrisse*. Erstdruck: Heidelberg.
- Heiddegger, M. (1927). *Sein und Zeit*. Lynge & Son ILAB-ABF: Copenhagen.
- İhvan-ı Safa. (2006). *Geometri Risalesi*. Beyrut: Daru Sadr.
- Karadaş, N. (2015). Zaman Kavramına Kuramsal Yaklaşımlar ve İnternet'te Şimdiki Zaman Olgusu. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 21(83), 325-341.
- Leibniz, G. W. (2011). *Monadoloji*. İstanbul: Pinhan Yayınevi.
- MEGEP. (2007). *Nokta-Çizgi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- NurulArabi, S. M. (2000). *Noktatü'l Beyan - Noktanın Sırrı*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Özer, M. (2017). Form Yapısında Estetik. *Us, Düşün ve Ötesi*(9).
- Şeker, F. M. (2012). Entelektüel zümreleri dönüştürmenin kavramsal aracı olarak Sudür Teorisi. *M.Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 42(1), 5-46.
- Tekçe, M. (2016). Seyyid Muhammed Nûru'l-Arabî Hazretlerinin Öğretisinde Tevhîd ve Rubûbiyyet Anlayışı. Ankara: TİKA Kültür Yayınları.
- Yazır, E. H. (2020). *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali*. İstanbul: Merve Yayınları.

Nokta'nın An, Zaman, Mekan ve Tanrı Kavramlarıyla İlişkilendirilmesi
Ülkü BURSA

- Yıldızdöken, Ç. (2017). Heidegger'de Dasein'in Varlığının Zamansal Serimlenişi. *Yayınlanmamış Doktora TEzi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, A. (1996). Hat sanatında satır sistemi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, M. (2007). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

- Demircan, Sunay. B harfinin derinlikleri; 2013;
<https://sembolik.wordpress.com/> Erişim Tarihi 30.10.2020.
- TDK. (2020a). *Nokta*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TDK. (2020b). *An*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TDK. (2020c). *Zaman*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı